

Тема . Розвиток і формування людської особистості

План

1. Сутність і зміст понять «людина», «індивід», індивідуальність», «особистість», «розвиток».
2. Основні чинники й рушійні сили процесу розвитку та формування особистості.
3. Вікові етапи розвитку особистості школяра.

Методичні рекомендації

Під час вивчення цієї теми важливо усвідомити, що проблема взаємозв'язку понять «особистість» і «розвиток» є однією із ключових і визначальних у педагогіці та психології.

Поняття «розвиток особистості» та «формування особистості» дуже близькі, тому досить часто їх використовують як синоніми. Стосовно людини виокремлюють три види розвитку – фізичний, психічний і соціальний. У ході опрацювання першого питання мають бути ретельно засвоєні такі ключові поняття теми, як «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість».

Опрацювання другого питання передбачає з'ясування сутності поняття «рушійні сили розвитку особистості». Слід мати на увазі, що традиційно виділяють дві основні категорії чинників, що визначають психічний розвиток: біологічні та соціальні. Біологічний чинник включає в себе насамперед спадковість. Вітчизняні психологи вважають, що успадковуються, принаймні, два моменти – темперамент і задатки здібностей. Окрім біологічного успадкування, на розвиток людини та її становлення як особистості суттєво впливає соціальне успадкування (М. Дубінін).

Необхідно усвідомити, що психічний розвиток є проявом єдності біологічного й соціального. Розглядаючи соціальні чинники психічного розвитку особистості, потрібно пам'ятати про вплив середовища, виховання, навчання.

Важливо розглянути на конкретних прикладах, яким чином виникають суперечності – рушійні сили психічного розвитку, як саме дитина стає особистістю з притаманними їй свідомістю, несвідомим, самосвідомістю, активністю, що виявляються через спілкування і діяльність (Г. Костюк).

Опрацювання третього питання передбачає з'ясування сутності поняття «вікова періодизація особистості». Після чого необхідно ознайомитися з узагальненою віковою періодизацією розвитку особистості школяра.

Укладіть словничок ключових термінів до теми та засвойте їх визначення: особистість, індивідуальність, індивід, чинники, спадковість, середовище, розвиток, формування, діяльність, спілкування, вікова періодизація особистості.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття «розвиток».
2. Яке значення вкладається в поняття «формування людини»?
3. Наведіть приклади видів розвитку.
4. Розкрийте зміст поняття «соціальне успадкування».
5. Що являє собою рушійна сила розвитку?
6. У чому подібність і відмінність між поняттями «людина», «особистість», «індивідуальність»?
7. Які чинники впливають на розвиток людини?
8. Чи передаються за спадковістю здібності, талант, геніальність?
9. Що собою являє явище акселерації?

🔔 Тестові завдання для самоперевірки:

1. Особистість – це:

- А. людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуально-неповторного;
- Б. людина як представник людської спільноти, соціуму;

В. сукупність зовнішніх і внутрішніх особливостей людини, що формують її своєрідність, відмінність від інших людей;

Г. біологічна істота, яка характеризується такими фізіологічними ознаками: пряма хода, розвинена черепна коробка, передні кінцівки тощо.

2. Укажіть один із видів розвитку особистості:

А. інтелектуальний;

Б. фізіологічний;

В. стихійний;

Г. природний.

3. Яка з концепцій розвитку особистості стверджує, що соціально-психічні якості детерміновані біологічними чинниками і їх розвиток не залежить від соціального впливу, а отже, і процесу виховання?

А. генетико-соціальна;

Б. соціологічна;

В. теорія преформізму;

Г. біологізаторська.

4. Явище, що проявляється у прискоренні фізичних процесів, зокрема росту, ваги, статевого дозрівання, – це:

А. ретардація;

Б. саморозвиток;

В. акселерація;

Г. самоформування.

5. Спадковість – це:

А. біологічні задатки, які служать основою для розвитку індивідуальних фізичних здібностей людини;

Б. спадковість є тим соціальним досвідом, який батьки передають своїм дітям;

В. здатність до різних видів психічної діяльності;

Г. усі ті якості характеру, які дитина отримує від батьків на генному рівні.

6. Розвиток – це:

- А. процес навчання, який передбачає зміни на краще;
- Б. процес зміни, результатом якого є формування якісного нового, поступальний процес сходження від нижчого до вищого та від простого до складного;
- В. показник розумових і фізичних умінь учня;
- Г. правильної відповіді немає.

7. Формування – це:

- А. виникнення нових якостей, які утворюються у ході розвитку;
- Б. цілеспрямований процес соціалізації, який не характеризується завершеністю;
- В. процес становлення людини як особистості, який відбувається в результаті розвитку та виховання;
- Г. оволодіння людиною соціальним досвідом (мовою, моральними якостями тощо).

8. У віковій періодизації дітей середній шкільний вік з точки зору особливостей анатомо-фізіологічного розвитку характеризується:

- А. завершенням анатомічного формування головного мозку;
- Б. недостатньою координацією рухів;
- В. збільшенням окружності грудної клітки;
- Г. поліпшенням координації рухів.

9. Що потрібно враховувати у навчально-виховній роботі з дітьми молодшого шкільного віку?

- А. визначати достатні фізичні навантаження та залучати до активної фізичної діяльності;
- Б. усіляко підтримувати пізнавальні інтереси;
- В. уникати надмірних навантажень на м'язи;
- Г. залучати вихованців до виконання вправ на координацію рухів.

10. Особливістю соціально-психологічного розвитку дітей старшого шкільного віку є:

- А. формування моральних переконань;
- Б. підвищення критичності стосовно дій дорослих;
- В. формальне ставлення до навчання;
- Г. зростання інтересу до певних видів діяльності.

11. Особливістю психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку

є:

- А. поява почуття закоханості;
- Б. розвиток творчої уяви;
- В. початок формування навчальних інтересів;
- Г. зміцнення безкорисливих дружніх стосунків.

Індивідуальне практичне завдання

Напишіть есе на тему «Особливості формування та розвитку особистості підлітка».

Ситуативна задача

Учителька Л.П. перейшла працювати до нової школи, її призначили класним керівником 5-го класу. Аби познайомитись зі своїми вихованцями ближче, вона вирішила організувати одноденний похід до лісу. Із собою взяли лише необхідні речі: рюкзаки, казанки, намет, їжу, аптечку. Додому мандрівники поверталися стомлені, але веселі й задоволені. Багато цікавого дізналася Л.П. про своїх вихованців.

Поясніть, які методи психолого-педагогічних досліджень повинна була застосувати вчителька для знайомства з учнями.

Рекомендована література:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 2-ге вид., перероб., доп. Київ : «Академвидав», 2007, 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид., доп.. Київ : «Академвидав», 2010. 454 с